

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Burgerhuis De Coutere-Plas in Deinze

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Burgerhuis De Coutere-Plas, Deinze, Tolpoortstraat 43 – monument

Onderwerp

Benaming: Burgerhuis De Coutere-Plas

Adres of ligging: Tolpoortstraat 43, Deinze

Dossier

Type dossier: beschermingsdossier

Dossiernummer: 4.001/44083/103.1

Objectnummer: 4.01/44083/102.1

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/38040>

Samenvatting

Het burgerhuis De Coutere-Plas heeft uitzonderlijk hoge erfgoedwaarden als een totaal Kunstwerk in vroege art deco met een gave, waardevolle interieurafwerking. Het huis, ontworpen in 1920 door architect Jules Van Den Hende en uitgevoerd met medewerking van beeldhouwer Geo Verbanck, illustreert het toenmalige vakmanschap in diverse materialen en is representatief voor het status van de bouwheer. Gebouwd in opdracht van zijdefabrikant Emiel De Coutere vormt het een zeldzame getuige van de zijdenijverheid in Vlaanderen, waarvan Deinze tot in het interbellum het centrum was.

Het voor bescherming voorgedragen cultuurobject is in een afzonderlijke bijlage bij het ministerieel besluit opgenomen (bijlage 3). Deze bijlage bevat zowel een olijsting van het cultuurobject, een beschrijving, als een motivatie.

Datum

Datum: 20/10/2025

Julie Verhelst met medewerking van Stefanie Gilté en Koen Himpe

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot de opmaak van het dossier.....	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context	4
2.2.	Historisch overzicht	4
2.2.1.	De zijdenijverheid en de ontwikkeling ervan in Deinze.....	4
2.2.2.	Bouwgeschiedenis van het burgerhuis De Coutere-Plas met zijdefabriek...	5
2.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken	7
2.3.1.	Ruimtelijke context en inplanting.....	7
2.3.2.	Exterieur	8
2.3.3.	Interieur.....	9
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	13
2.5.	Juridische toestand.....	13
2.5.1.	Onroerend Erfgoed:	13
2.5.2.	Omgeving:	13
3.	Evaluerend gedeelte	13
3.1.	Situering binnen de oeuvres van de ontwerpers	13
3.2.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	15
3.2.1.	Architecturale waarde	15
3.2.2.	Artistieke waarde	16
3.2.3.	Historische waarde	17
3.3.	Keuze van het type bescherming.....	17
3.4.	Afbakening van de bescherming.....	17
4.	Beheersvisie	18
4.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	18
4.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	18
4.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	18
5.	Bronnen	19
6.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier.....	20
6.1.	Documentatie	20
6.2.	Cultuurgoederen	20

1. AANLEIDING TOT DE OPMAAK VAN HET DOSSIER

Het burgerhuis De Coutere-Plas wordt beschermd als monument naar aanleiding van een ad-hocbeschermingsaanvraag uit 2024. De beschermingsprocedure sluit aan bij de viering van het honderdjarige bestaan van de art deco in 2025.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

Burgerhuis De Coutere-Plas maakt deel uit van een aaneengesloten bebouwing van breedhuizen langs de Tolpoortstraat in Deinze. De Tolpoortstraat vormt samen met de Markt in haar verlengde de hoofdas van het stadscentrum. De straat bewaart haar oude tracé en is gelegen in het midden van een grote Leiebocht. De percelen langs de Tolpoortstraat zijn bijgevolg diep en liepen oorspronkelijk door tot aan de Leie. Deze gunstige ligging was bepalend voor de situering van nijverheden en handel langs deze as. In de 19de eeuw maakten tuinen plaats voor industriegebouwen.

Langs de straat bevinden zich nog enkele getuigen van historische sites, zoals het restant van het Oud Kasteel of Prinsenhof en het eind-18de-eeuwse Landgoed van Deinze, en ten noordoosten van de woning bevindt zich de uitgestrekte, voormalige industriesite van de Molens van Deinze. Verder bewaart de heterogene bebouwing enkele rijhuizen uit de 19de eeuw of de eerste helft van de 20ste eeuw, maar wordt ze hoofdzakelijk verstoord door recente bebouwing uit het laatste kwart van de 20ste eeuw en het eerste kwart van de 21ste eeuw met handelsruimtes beneden en appartementen op de bovenverdiepingen.

2.2. Historisch overzicht

De zijdefabriek van Emiel De Coutere (1871-1946), die gevestigd was in de achterbouw van het burgerhuis aan de Tolpoortstraat, kent een voorgeschiedenis die opklimt tot de beginperiode van de zijdenijverheid in Deinze omstreeks het midden van de 19de eeuw.

2.2.1. De zijdenijverheid en de ontwikkeling ervan in Deinze

Zijde is een kostbare, natuurlijke stof, geweven met zijdedraden die worden gewonnen uit de cocons die de zijderupsen spinnen als bescherming tijdens hun transformatie tot vlinder. Een essentieel onderdeel binnen de zijdeproductie is de witte moerbeï (*Morus alba*). De verse bladeren hiervan vormen hét voedsel van de zijderupsen, die de larven zijn van de zijdevlinder (*Bombyx mori*). Het procédé ontstond in China en verspreidde zich naar het oude Griekenland en Rome. Tegen het einde van de 17de eeuw was de zijdeproductie verspreid over Azië en de Europese landen rond de Middellandse Zee.¹ Lyon groeide vanaf het midden van de 15de eeuw uit tot een belangrijk zijdecentrum. In de Nederlanden gebeurden enkele pogingen tot introductie van de nijverheid in de 16de eeuw, maar onder meer het klimaat vormde een uitdaging voor de zijdeteelt.

Succesvollere pogingen kwamen er in de 18de eeuw, maar de echte doorbraak volgde in de 19de eeuw. In de jaren 1820 ondersteunde de staat de oprichting van een invloedrijke modelonderneming geleid door de Spanjaard de Beramendi y Freire in Meslin-L'Évêque in de provincie Henegouwen. In 1829 werd in Gent de maatschappij *Morus et Bombyx* opgericht om de teelt van de moerbeï te stimuleren.² Onder hun invloed plantte Constant Debeil in 1828 een witte moerbeï aan op een perceel in Petegem-aan-de-Leie en in zijn

¹ HIMPE K. en VAN DIJCK M. 2025: Du mûrier au bas de soie, la culture sérielle en Belgique, 1700-1940, in: GIUSTI M.A. en MORILLA-ALCAZAR J.-M. (eds.), *Trame di seta nel paesaggio europeo*, Firenze, 271-279.

² HIMPE K. en VAN DIJCK M. 2025: Du mûrier au bas de soie, la culture sérielle en Belgique, 1700-1940, in: GIUSTI M.A. en MORILLA-ALCAZAR J.-M. (eds.), *Trame di seta nel paesaggio europeo*, Firenze, 271-279.

woning kweekte hij *zijdewormen*, waarmee men dus de larven van de zijdevlinder bedoelt.³ In een brief aan de regering wees hij op het nut van de introductie van de zijdenijverheid in België. In 1832 kwam er Koninklijk Besluit om de teelt van moerbeï en de zijdeproductie te stimuleren, wat in 1833 extra werd benadrukt op een Brusselse tentoonstelling waar de belangrijkste zijdetelers werden gelauwerd.⁴ Men geloofde in de zijdeteelt in functie van de toekomstige welvaart en als oplossing voor de verarming en slechte werkomstandigheden in onder meer Oost- en West-Vlaanderen. De staat stimuleerde niet alleen de toename van de zijdeproductie, maar ook de aanplanting van witte moerbeï. In 1840 publiceerde Liévin-Amand De Lathauwer een brochure met gedetailleerde instructies rond het aanplanten en onderhouden van de witte moerbeï.

Op 14 februari 1848 werd in Deinze voor het eerst zijde geweven, nadat een ministerieel besluit van 29 december 1847 een akkoord bekrachtigde tussen Joseph Ricard, een zijdefabrikant uit Lier maar oorspronkelijk afkomstig uit Lyon en de Belgische regering.⁵ *"De stad Deinze "où la misère était très grande" werd met een zijdeweaverij begiftigd."*⁶ Men hoopte met de introductie van nieuwe productiemethoden de slechte werkomstandigheden in deze industriestad aan te pakken. Ricard richtte met hulp van de staatssteun in Deinze een model-werkhuis op met vijftig weefgetouwen als leerschool en voorbeeld voor de lokale nijveraars. Na Ricard werd de lokale zijdenijverheid verder uitgebouwd door de broers Jan-Frans en Ivo Lagrange. Talrijke zijdeweaverijen kwamen tot stand in Deinze, waarvan meerdere gelegen in achterbouwen langs de Tolpoortstraat. Enkel in Oost- en West-Vlaanderen overleefde de nijverheid tot in het midden van de 20ste eeuw.⁷ Hugo Van den Abeele schreef in 1935: *"Thans mag deze stad er op roemen de grootste zijdefabriek van heel België te bezitten en in de zijdenijverheid een eervolle plaats te bekleden."*⁸

2.2.2. Bouwgeschiedenis van het burgerhuis De Coutere-Plas met zijdefabriek

Op de locatie van het huidige burgerhuis was al in het derde kwart van de 19de eeuw een zijdefabriek aanwezig. In **1874** registreerde het kadaster een **handzijdeweaverij** (*"tissanderie de soie à la main"*).⁹ Deze weverij werd ondergebracht in twee nieuwe achterbouwen, die een uitbreiding vormden van een bestaande woning, die kadastraal geregistreerd was in 1839.¹⁰ Bij de gebouwen hoorden ook een tuin en achterliggende boomgaard. Een historische foto uit de 19de eeuw van de toenmalige woning toont een dubbelhuis van twee bouwlagen en vijf travéeën, voorzien van een bepleisterde voorgevel die horizontaal geaccentueerd was met doorgetrokken lekdrempels en lijsten.¹¹ De goederen waren sinds 1857 eigendom van **zijdefabrikant Auguste Roelens**.¹² Roelens had tussen 1850 en 1857 een zijdefabriek samen met Louis Doncque en van 1857 tot de vroege jaren 1870 leidde hij een weverij samen met **Frans Van Landeghem**, die familie

³ VAN DEN ABEELE 1935: *Het ontstaan der zijdenijverheid in de stad Deinze: 1847-1862*, Gent, 99-101.

⁴ HIMPE K. en VAN DIJCK M. 2025: Du mûrier au bas de soie, la culture sérielle en Belgique, 1700-1940, in: GIUSTI M.A. en MORILLA-ALCAZAR J.-M. (eds.), *Trame di seta nel paesaggio europeo*, Firenze, 271-279.

⁵ VAN DEN ABEELE 1935: *Het ontstaan der zijdenijverheid in de stad Deinze: 1847-1862*, Gent, 13-20.

⁶ VAN DEN ABEELE 1935: *Het ontstaan der zijdenijverheid in de stad Deinze: 1847-1862*, Gent, 15.

⁷ HIMPE K. en VAN DIJCK M. 2025: Du mûrier au bas de soie, la culture sérielle en Belgique, 1700-1940, in: GIUSTI M.A. en MORILLA-ALCAZAR J.-M. (eds.), *Trame di seta nel paesaggio europeo*, Firenze, 271-279.

⁸ VAN DEN ABEELE 1935: *Het ontstaan der zijdenijverheid in de stad Deinze: 1847-1862*, Gent, 91.

⁹ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Leggers Deinze, afdeling I, artikel 516.

¹⁰ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Deinze, afdeling I, 1839/11, 1874/15.

¹¹ VAN DEN ABEELE 1935: *Het ontstaan der zijdenijverheid in de stad Deinze: 1847-1862*, Gent, 13-20.

¹² Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Leggers Deinze, afdeling I, artikel 516.

was van zijn echtgenote Colette van Landeghem.¹³ Na het overlijden van Roelens bleven de goederen in eigendom van zijn echtgenote en Frans Van Landeghem bleef de weverij leiden, vanaf 1881 samen met Jules Seeuws als vennoot.¹⁴ In 1882 registreerde het kadaster een vergroting van de weverij, waarbij het noordelijke bedrijfsgebouw werd verlengd en er een dwars volume werd gebouwd ten westen.¹⁵

In de jaren 1890 kwam **Emile Leopold De Coutere** (15/11/1839, Deinze - 31/05/1905, Deinze) als eigenaar in beeld. Deze nijveraer was eerst gehuwd met Clemence Van Landeghem en hertrouwde later met Adèle Van Landeghem. In **1905** moderniseerde de handzijdeweverij ("*tissanderie de soie à la main*") tot een "*fabrique de soie à vapeur*", een **stoomweverij**. Het kadaster registreerde het plaatsen van een stoommachine en de uitbreiding van de zijdwewerij met de bouw van een fabriekshal onder sheddaken en vrijstaande ronde fabrieksschoorsteen van naar verluidt een dertigtal meter hoog op een onbebouwd tuinperceel ten noordwesten van de toenmalige weverij (heden perceel 621X, buiten de afbakening van de bescherming).¹⁶ Deze werken vonden plaats in het sterfjaar van Emile Leopold De Coutere en houden vermoedelijk verband met een frisse, moderne wind doorheen het bedrijf onder Emiles zoon, **Emiel Justin Honoré François De Coutere** (15/08/1871, Gent - 10-03-1946, Deinze), die vermoedelijk al vanaf de jaren 1890 actief was in het bedrijf. Emiel De Coutere was in 1894 gehuwd met Gabriëlle Joanna Plas (1874-1931) en ze kregen samen twee dochters: Yvonne Pauline in 1895 en Esmee Adèle in 1896.¹⁷

In 1907 werd de aanpalende woning ten noorden (heden Tolpoortstraat 41, perceel 626F, buiten de afbakening van de bescherming), die ook in bezit was van de familie, integraal herbouwd.¹⁸ Hierin werd een doorgang voorzien tot de achterliggende weverij; deze doorgang is tot vandaag bewaard. In 1916 erfde Emiel De Coutere-Plas ook effectief de eigendommen. Opvallend is dat het kadaster voor de 19de-eeuwse woning en de aanpalende woning ten noorden omstreeks 1918 de vermelding "en ruines" maakte. De ruïneuze toestand kan verband houden met het eindoffensief van de Eerste Wereldoorlog waarbij het stadscentrum van Deinze sterk werd getroffen. Dit verklaart alleszins waarom Emiel De Coutere genoodzaakt was omstreeks **1920** een **nieuwe woning** te laten bouwen. De nieuwe gezinswoning van Emiel De Coutere verving quasi integraal de bestaande 19de-eeuwse woning en een deel van de achterbouwen van de weverij. Het zuidelijke volume van 1874 en de westelijke uitbreiding van 1882 verdwenen, waardoor terug een open zicht naar de tuin ontstond.¹⁹ De toenmalige tuin ontstond uit een samenvoeging van de vroegere tuin en de boomgaard. De nieuwe woning sloot aan op het bewaarde weverijgebouw van 1874 ten noorden van de koer en de fabriekshal van 1905 in haar verlengde. In de zuidelijke achterbouw bleef een oude kelder bewaard. De plannen werden opgemaakt op 30 november 1920 door de Gentse architect **Jules Van den Hende** (1873-1943).²⁰ Van den Hende ontwierp een rijkelijk uitgewerkt exterieur en interieur in een eigentijdse, vroege art-decostijl (zogenaamde proto-art-decostijl). Enkele interieurelementen werden vervaardigd door beeldhouwer **Geo Verbanck** (1881-1961), met wie Van den Hende meermaals samenwerkte. Het kadaster registreerde deze werken in 1921/1922 als "*geheele herbouwing*".²¹ Ook de aanpalende woning (Tolpoortstraat 41)

¹³ VAN DEN ABEELE 1935: *Het ontstaan der zijdenijverheid in de stad Deinze: 1847-1862*, Gent, 78; Informatie verkregen van Hugo Schaeck en Eva Devooght (augustus 2023).

¹⁴ Informatie verkregen van Hugo Schaeck en Eva Devooght (augustus 2023).

¹⁵ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Deinze, afdeling I, 1882/16.

¹⁶ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Deinze, afdeling I, 1905/11; Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Leggers Deinze, afdeling I, artikel 1051; Informatie verkregen van de eigenaar (3 juni 2025).

¹⁷ Informatie verkregen van Hugo Schaeck en Eva Devooght (augustus 2023).

¹⁸ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Leggers Deinze, afdeling I, artikel 1051.

¹⁹ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Deinze, afdeling I, 1921/45.

²⁰ Privéarchief eigenaar, woning, blauwdrukken van de grondplannen, J. Van Den Hende, Gent 30 november 1920.

²¹ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Leggers Deinze, afdeling I, artikel 1051.

zou volgens kadastrergegevens in 1920 geheel herbouwd zijn, maar het huidige uitzicht vertoont nog kenmerken van de vooroorlogse situatie.

Naast de bouwplannen van de woning is er een **tuinplan** bewaard voor een ontwerp van het eerste compartiment van de tuin, aansluitend bij de woning. Dit plan dateert van 25 september 1923 en is opgemaakt door tuinarchitect **Henri Bourgeois-Burvenich** (1886-?) uit Gentbrugge.²² Er kan verondersteld worden dat het plan werd uitgevoerd. Volgens het plan kreeg de tuin een sterk symmetrische, neoklassieke aanleg met een centrale grasparterre versierd door kleurrijke bloemperken en begrensd door twee smalle omlopende tuinpaden. Voorbij deze grasparterre bevond zich een tweede cirkelvormige tuinkamer omgeven door heestermassieven en doorsneden door één breder tuinpad waarlangs twee tegenoverstaande zitbanken waren opgesteld. De huidige eigenaar beschrijft de vroegere aanleg immers in lijn met het ontwerp in neoklassieke stijl met strakke paden en bloemperken afgeboord met struiken.²³ Centraal in de tuin stond naar verluidt een naaldboom. Verder waren er, maar dan in het tweede compartiment van de tuin dat meer als nutstuin was ingericht, veel fruitbomen aanwezig, zoals perzik- en appelbomen, vermoedelijk op halfstam, en was er ook leifruit tegen de muur van de fabriekshal aanwezig.

In 1925 werden de stoomweverij, de tuin en het aanpalende huis ten noorden deel van de naamloze maatschappij Textilia. In 1950 verkocht Textilia de eigendommen aan de naamloze maatschappij J. & E. Maere. In 1953 werd de fabriekshal gedeeltelijk herbouwd, uitgebreid en aangepast tot een houtmagazijn.²⁴ Later wijzigde de functie nog naar houtwolfabriek, magazijn en ten slotte garage, de huidige functie. Van de oorspronkelijke installaties bleven geen sporen bewaard. Op de binnengevels van de grote fabriekshal zijn Duitse opschriften bewaard die verwijzen naar de bezetting van de fabriek tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De woning bleef in persoonlijk bezit van Emiel De Coutere-Plas tot aan zijn overlijden in 1946, waarna het overging naar zijn dochter Yvonne De Coutere en haar echtgenoot Nestor Seeuws. In 1949 verkocht de familie het huis met tuin. De voormalige achterbouw met het oudste gedeelte van de zijdefabriek onderging aanpassingen en werd herbestemd tot dokterspraktijk. Volgens een bouwaanvraag van 1986 werd de woning aan de achterzijde uitgebreid met een aanbouw met leefruimte en keuken, waardoor het open zicht naar de tuin terug verdween.²⁵ Deze uitbreiding zorgde ervoor dat het woonhuis van 1920 gaaf bewaard bleef en gespaard werd van moderniseringswerken.

2.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

2.3.1. Ruimtelijke context en inplanting

Het burgerhuis is opgevat als een rijwoning langs de Tolpoortstraat in het centrum van Deinze en werd omstreeks 1920 gebouwd ter vervanging van een oudere woning die zich na de Eerste Wereldoorlog in ruïneuze toestand bevond. Op de ten noorden aangrenzende percelen (buiten de afbakening) bevinden zich een fabriekshal die teruggaat tot een belangrijke vergrotings- en moderniseringsfase tot stoomweverij omstreeks 1905, en een woonhuis met doorgang tot die achterliggende nijverheidsgebouwen (Tolpoortstraat nummer 41). Deze woning was in het eerste kwart van de 20ste eeuw ook in bezit van de familie De Coutere en deed mogelijk dienst als een portierswoning bij de fabriek.

²² Privéarchief eigenaar, tuin, inrichtingsplan, Henri Bourgeois-Burvenich, Gentbrugge 25 september 1923.

²³ Informatie verkregen van de eigenaar (3 juni 2025).

²⁴ Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Deinze, afdeling I, 1953/65.

²⁵ Informatie verkregen van de stad Deinze, dienst Stedenbouw en Wonen; Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Deinze, afdeling I (Deinze), 1988/40.

Achter het huis strekt zich de tuin uit. Door de uitbreiding van de woning in de jaren 1980 wordt het zicht op de tuin onderbroken. De koer, gelegen tussen de achtergevel van de woning en de historische achterbouwen, kreeg zo een omsloten karakter.

2.3.2. Exterieur

Statig, onderkelderd burgerhuis, gebouwd omstreeks 1920 door architect Jules Van den Hende in opdracht van zijdefabrikant Emiel Justin De Coutere en zijn echtgenote Gabriëlle Joanna Plas. De voormalige directeurswoning is een representatief en rijk uitgewerkt voorbeeld van vroege art deco, zogenaamde proto art deco. Het onderkelderde enkelhuis is drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog, onder pseudomansardedak met drie dakkapellen. De klassieke, sterk verticaal uitgewerkte **straatgevel** is afgewerkt met simili-pierre op een hardstenen plint en wordt afgelijnd met een uitgewerkte houten kroonlijst voorzien van modillons. De rechtertravee wordt geaccentueerd door een gevelhoge, driezijdige erker, gevat in een traveeën tussen kolossale pilasters. De brede linkse toegangstravee is symmetrisch uitgewerkt met beneden de eveneens symmetrische, rijk uitgewerkte rondboogdeur en op de bovenverdieping twee rechthoekige vensters.

De lijstgevel is bovenaan afgelijnd met een tandlijst met daaronder een brede doorlopende bloemenband, onderbroken door de vensters en de erker. De vensters zijn gevat in een klassiek geïnspireerde geprofileerde omlijsting. De neuten van de omlijsting van de twee bovenvensters in de toegangstravee vertonen een klassiek geïnspireerd motief dat lijkt te verwijzen naar telkens vier klosjes garen. De florale decoratie van het fries wordt hernomen in de borstwering van de bovenvensters. Centraal in de borstwering is telkens een decoratief uitgewerkte waterspuwer voorzien. Kenmerkend voor de proto art deco is de combinatie van eerder classicistisch geïnspireerde decoratie met florale ornamentiek, zoals bloemenslingers en vruchten. De uitbeelding van fauna en flora in de decoratieve, hoogstaande uitwerking van de simili-pierre verwijst expliciet naar de opdrachtgever en zijn link met de zijdenijverheid, meer bepaald naar de bladeren en de vruchten van de witte moerbeï - het voedsel van de zijderups - en naar de zijderupsen, poppen en vlinders.

De uitgewerkte toegang in de linkertravee bestaat centraal uit een verdiepte rondboogdeur in een geprofileerde, kwartholle omlijsting, geflankeerd door smalle, eveneens verdiepte zijvensters en in de plint uitgewerkte keldervensters. De sluitstenen van de deur- en zijvensteromlijstingen zijn sculpturaal uitgewerkt, respectievelijk met de uitbeelding van een verpoppende zijdevlinder en van twee zijdevlinders. Het geheel wordt afgelijnd met een bloemenslinger, met aan de bovenzijde de voorstelling van twee zijderupsen, de larven van de zijdevlinder, die de sluitsteen van de deur omringen. Dubbele houten toegangsdeur met getraliede kleurrijke, geometrische glas-in-looddeurvensters, bovendorpel met uitbeelding van een slinger van de bloemen met daarnaast ook vruchten van de witte moerbeï in houtsnijwerk en daarboven half rond bovenlicht met glas-in-loodraam, dat in de uitbeelding verwijst naar de plots doorbrekende zon - een kenmerkend symbool in de art deco. Ook de zijvensters zijn afgesloten met decoratief, geometrisch traliwerk en ingevuld met geometrisch glas in lood. De keldervensters zijn met gelijkaardig traliwerk afgesloten. Aan weerszijden van de deur bevindt zich in de plint een voetschraper en aan de rechterzijde een wateraansluiting. Rechts van de deur ingewerkte gietijzeren brievenbus voorzien van een voorstelling van de vruchten van de witte moerbeï. Het vensterschrijnwerk is vernieuwd door sober houten schrijnwerk, dat qua indeling aansluit bij het oorspronkelijke schrijnwerk, dat volgens oudere foto's witgeschilderd was.

De **achtergevel** is soberder afgewerkt dan de voorgevel. De achtergevel is voorzien van een simili-pierre waarin enkele blinde medaillons zijn uitgewerkt, bovenaan afgelijnd met een houten kroonlijst. Enkele functionele elementen, zoals de afwatering van de hardstenen onderdorpels, vormen sculpturale details. Aan deze zijde is het originele houtwerk deels bewaard: geschilderde houten buitendeuren ingevuld met panelen in structuurglas, een driezijdig uitgebouwde vensterpartij met geschilderde guillotineramen ter hoogte van de grote ronde eetkamer, een gevelhoge, eveneens driezijdige erker ter

hoogte van de zuidelijke achterbouw en twee rechthoekige vensters die het fumoir in de noordelijke achterbouw verlichten.

De zuidelijke achterbouw bewaart haar volume, maar is vanaf de voormalige wasplaats voorzien van een recente bepleistering. Dit is ook het geval voor het volume van de vroegere zijdeveerij ten noorden. Beide volumes worden ten westen met elkaar verbonden door een recentere bouw van de jaren 1980 die zo de koer omsluit. De **koer** bewaart de indeling voorzien op het bouwplan met ter hoogte van het fumoir ten noorden een halfcirkelvormig bloemenperk, en twee hardstenen treden die leiden tot het lagere gedeelte van de koer. De betegeling van de koer is recenter; ook werd het lagere gedeelte van de koer licht verhoogd ten opzichte van de originele situatie. De achterin gelegen trappenpartij tot de achterdeur is nog herkenbaar. Beide trappen worden aan weerszijden geflankeerd door een lage, achthoekige pijler, die ook op de plannen was voorzien. De pijlers zijn voorzien van een recente bepleistering, maar bewaren hun hardstenen dekstenen.

Achterin bevindt zich nog de tuin, die aan de noordzijde grenst aan de muur van de fabriekshal, kadastraal geregistreerd in 1905. In de huidige tuinaanleg is van het originele ontwerp in neoklassieke stijl weinig herkenbaar. De tuin werd in de voorbije decennia heraangelegd.

2.3.3. Interieur

Het decoratieve programma, de hoge afwerkingsgraad en het vakmanschap dat aan het exterieur tot uiting komt, wordt volledig doorgetrokken in het interieur, dat bovendien erg gaaf bewaard is.

Het **grondplan** van de woning volgt enigszins een traditionele opbouw van een enkelhuis met links de toegangstravee bestaande uit de inkomhal met daarachter de traphal met een office met vestiaire en in de achterbouw volgens het plan oorspronkelijk een rij van functionele vertrekken (keuken, wasplaats, linnenkamer, kolenkot en toilet). De brede travee met ontvangstvertrekken is eerder atypisch en omvat een salon aan de straat, een grote ronde eetkamer ("rotonde") en via een portiek ("porche") met lavabomeubel tot de rookkamer ("fumoir") in de achterbouw. Vanuit het office met vestiaire en de portiek is er toegang tot de koer. De focus op representatie leidde tot de opvallende ontwerpkeuze voor een heel ruim uitgewerkte inkomhal en een grote ronde eetkamer, die oorspronkelijk uitkeek naar de tuin, nu naar de huidige koer. De ronde eetkamer is toegankelijk vanuit de traphal en via het salon aan de straatzijde.

De trap leidt eerst tot een tussenniveau met achterin een vroegere naaikamer en een toilet. Op de eerste verdieping zijn drie slaapkamers en een badkamer voorzien. De trap leidt, via een overloop met lavabonis, tot de tweede verdieping waar ook nog twee slaapkamers voorzien zijn aan de straatzijde, een verdiept gelegen achterkamer (op de plannen aangeduid met een waterreservoir van 4500 liter) en een zolderruimte.

De woning is gedeeltelijk onderkelderd. Aan de straatzijde, onder de trap- en inkomhal werd in 1920 een nieuwe kelder voorzien. Onder de functionele ruimtes in de achterbouw bleef een bestaande (wijn)kelder bewaard.

2.3.3.1. Kelders

De **kelder** aan de straatzijde bevindt zich onder de inkomhal en is toegankelijk vanuit de traphal via een rechte houten trap. De kelderruimte bewaart een betegelde vloer en tussen de twee delen van de kelder bevindt zich een houten deur met twee deurvensters in structuurglas, geflankeerd door een raam, eveneens voorzien van structuurglas. Aan de straatzijde bevindt zich de ruimte voor de kolen, die via het keldervenster binnen gebracht konden worden.

In de zuidelijke achterbouw bevindt zich onder de keuken en wasplaats de bewaarde (wijn)kelder van de oudere bebouwing. Deze kelder is toegankelijk via een houten draaitrap en bestaat uit twee kleine ruimtes. De tegelvloer is bewaard.

2.3.3.2. Gelijkvloerse verdieping

De gelijkvloerse verdieping vormt het visitekaartje voor de bouwheer. In de **inkomhal** wordt het decoratief programma van de woning maximaal uitgespeeld: de afwerking van deze ruimte toont de volledige evolutie van rups tot zijde in diverse kunstvormen. De ruimte is voorzien van een vlak bepleisterd plafond, afgelijnd met geprofileerde lijsten en een lijst met kraalmotief, en van een wandafwerking in simili-pierre boven een hoge plint in roodgrijze, geaderde marmer. In de westwand is een rondboogvormige nis met marmeren tablet uitgewerkt, die wordt verlicht met een bewaarde lichtarmatuur. In de simili-pierre zijn sculpturaal uitgewerkte details aanwezig in de vorm van brede banden met bladeren, eikels en linten, en fijnere omlijstingen met bloemetjes rond de deuropeningen. Boven de deurpartijen in de west- en noordwand zijn panelen voorzien met een stucdecoratie van zwierige moerbeiplanten met centraal een wapenschild. Op de wapenschilden worden respectievelijk een moerbeivrucht, schietspoel, moerbeiblad en zijderups uitgebeeld, anderzijds een klos garen en naaigerei. Op de zuidelijke wand bevindt zich een wapenschild omringd door een florale decoratie. Het wapenschild beeldt drie kleinere zilveren schilden af binnen een groot blauw schild en verwijst naar de kunsten. Het schild werd ook gebruikt door de Gentse kring Kunst en Kennis. Aan weerszijden van de toegangsdeur bevinden zich bas-reliëfs, die kinderen uitbeelden die handelingen uitvoeren die verband houden met zijde, zoals het oogsten en losmaken van de zijdedraden. In tegenstelling tot de stucdecoraties in het salon zijn deze reliëfs niet gesignd, maar ze sluiten aan bij de stijl van Geo Verbanck. Aan weerszijden van de brievenbus zijn ook bladeren in simili-pierre uitgewerkt. De ruimte is toegankelijk vanaf de straat via een marmeren trap, uitgevoerd in gele marmer de Hauteville. De trap wordt aan weerszijden geflankeerd door verwarmingselementen (oorspronkelijk op basis van kolen, later op gas), ingewerkt in een decoratieve metalen omkasting met de uitbeelding van een faun – aansluitend bij het exotisme van de art deco – en afgedekt met een marmeren tablet. Deze elementen zijn niet gesignd maar vertonen sterke overeenkomsten met realisaties van Geo Verbanck. Een andere blikvanger in de ruimte is de kleurrijke mozaïekvloer vol met details en verwijzingen naar de zijdenijverheid, zoals een omranding met bladeren en vruchten van de witte moerbeï, de voorstellingen van een zijderups, van een mannelijke en een vrouwelijke zijdevlinder, een schietspoel, een klos garen, evenals een haspel waarmee men de zijdedraden van de cocons afwikkelde. De mozaïekvloer is afgeboord met gele marmer. Bewaarde lichtschakelaars en een lichtarmatuur boven de inkompartij vervolledigen het ensemble.

De afwerking van de inkom wordt doorgetrokken tot de achterliggende **traphal**: simili-pierre als afwerking van de zuidwand, roodgrijze marmeren plinten, bepleisterde plafonds afgewerkt met lijstwerk en een rijke mozaïekvloer afgelijnd met gele marmer. De traphal is bereikbaar via een driedelige houten deurpartij, bestaande uit een centrale deur geflankeerd door twee vaste zijpanelen die licht terugspringen. De deuren zijn voorzien van kleurrijke glas-in-loodpanelen met de voorstelling van bloemenkorven en geometrische elementen, uitgevoerd in een combinatie van structuurglas, helder en gekleurd glas. De driedelige houten deurpartij in de noordwand van de traphal, die toegang geeft tot de grote ronde eetkamer, is van gelijkaardige glas-in-loodpanelen voorzien, maar is breder uitgewerkt. De driedelige structuur volgt de gebogen vorm van de eetkamer. Beide deurpartijen zijn ingewerkt in een verzorgde houten omlijsting. De vrije hoeken die door de cirkelvorm van de eetkamer ontstaan, werden benut als inmaakkasten aan weerszijden van de deur. Deze kasten, waarin onder meer de leidingen geïntegreerd zijn, zijn afgesloten met gesloten, geprofileerde houten deurtjes. De doorgangen tot de voormalige keuken (west) en tot de koer bewaren eenvoudigere, maar verzorgde houten deuren, voorzien van panelen in structuurglas. Ook de wand onder de trap en de deur naar de kelder bewaren het originele houtwerk en zijn ingevuld met structuurglas. Bewaarde

houten trap afgewerkt met aan de zijkant een detail in houtsnijwerk met uitbeelding van onder meer bladeren en eikels. De trap is gemarkeerd door een trappaal bekroond met een metalen sierstuk met florale decoratie met bladeren en vruchten van de witte moerbeï en met een lichtornament, waarvan het glas werd vernieuwd naar origineel model. De afgeronde aanzettrede is uitgevoerde in marmer, aansluitend bij de plint. In de traphal zijn ook lichtschakelaars en een zeshoekige metalen plafondlamp bewaard.

Vanuit de inkomhal is er eveneens, via een gelijkaardige maar bredere driedelige houten deurpartij met florale glas-in-loodpanelen, een toegang tot het **ontvangstsalon** aan de straatzijde. De bepleisterde ruimte is voorzien van een doorlopend behang op de wanden en is afgelijnd met een houten plint. Dit ontvangstvertrek is voorzien van een rijk uitgewerkte parketvloer. De kamer getuigt van een gevoel voor symmetrie: de westelijke wand die grenst aan de ronde eetkamer is symmetrisch uitgewerkt met centraal een verdiepte rondboognis met een op maat gemaakte houten, gebogen commode met floraal houtsnijwerk en marmeren tablet. Het meubel kan vermoedelijk toegeschreven worden aan de Kortrijkse Kunstwerkstede De Coene. Twee identieke dubbele houten deuren met glas-in-loodpanelen met de voorstelling van bloemenkorven flankeren de nis en zijn ingewerkt in een houten omlijsting. De linkse deurpartij leidt tot de grote eetkamer, maar achter de rechtse gaat een ingemaakte kast schuil. De noordelijke wand bewaart een vrij zware marmeren schouw met daarboven een op maat gemaakte spiegel met bloemen in houtsnijwerk, aansluitend qua vormgeving bij de commode. Het venstertablet aan de straatzijde is ook in marmer uitgevoerd. Het salon bewaart een lichtschakelaar.

Blikvanger van de benedenverdieping is de grote ronde eetkamer of zogenaamde "**rotonde**", die uitkijkt naar de huidige koer via de grote raampartij met guillotineramen, voorzien van een marmeren tablet. De opvallende cirkelvorm van de ruimte wordt versterkt door de decoratief uitgewerkte parketvloer en het geaccentueerde lijstwerk waarmee het plafond is afgewerkt. In het lijstwerk van het plafond wordt de florale decoratie verdergezet en zijn lichtpunten geïntegreerd, namelijk een centrale armatuur en kleine lichtpunten in de buitenrand. De toegangsdeuren tot het salon en de traphal zijn ingewerkt in een omlijsting op een marmeren plint, rond de deuren voorzien van een fijne band met bloemen en erboven ingevuld met bas-reliëfs gesigneerd door Geo Verbanck. Ze beelden romantische taferelen uit van enerzijds een liggende naakte vrouw met putti, omgeven door gedrapeerde doeken, en anderzijds de voorstelling van een gezin bestaande uit een naakte man en vrouw met twee kinderen, gedecoreerd met doeken en vruchten. De noordwand is symmetrisch opengewerkt met een verdiepte nis, aan weerszijden ondersteund door floraal versierde art-decozuilen op een marmeren basement. Centraal in de nis bevindt zich een marmeren schouw met erboven een spiegel en voorzien van een ingewerkte kachel in gedreven koper, centraal met uitbeelding van een verpoppende zijdevlinder omringd door bladeren en vruchten van de witte moerbeï. Aan weerszijden van de nis is – opnieuw symmetrisch – een deur voorzien, waarachter enerzijds een ingemaakte kast schuilgaat, anderzijds de toegang tot de portiek. Deze houten deuren zijn ingevuld met geometrisch glas in lood. Deze ruimte bewaart ook originele lichtschakelaars.

De **portiek** is een kleine functionele ruimte die een doorgang vormt tot de koer en voorzien is van een uitgewerkte mozaïekvloer, afgeboord met een band met de voorstelling van de bladeren en vruchten van de moerbeï, en daarrond een band in mozaïeksteentjes. Opvallend is het bewaarde houten lavabomeubel, afgewerkt met marmer, spiegels en verfijnd houtwerk. Het meubel heeft een symmetrische, maar dynamische opbouw met centraal de lavabo, geflankeerd door twee schuin geplaatste kasten. De portiek biedt ook toegang tot het voormalige **fumoir** of de rookkamer via een houten deur ingevuld met panelen in structuurglas. De rookkamer is voorzien van een gebogen wand aan de zijde van de koer en uitgewerkt als een sober bepleisterde kamer met houten plankenvloer in visgraatmotief. Een marmeren schouwmantel is nog aanwezig. Daarachter bevindt zich de voormalige fabrieksruijme die ingrijpend verbouwd is tot dokterspraktijk.

Via de traphal is er een doorgang tot de zuidelijke achterbouw met als eerste kamer de vroegere **keuken** (zie bouwplan), nu in gebruik als eetkamer. De kamer bewaart in de zuidwand een marmeren schouwmantel. Onder de recente vloerafwerking is de originele granitovloer, afgelijnd met mozaïeksteentjes nog aanwezig. Vanaf de achterliggende kamer, de voormalige wasplaats, is de vloer integraal vernieuwd en werd een verbinding gecreëerd tot de recentere uitbouw met keuken en leefruimte van omstreeks 1986. De **wasplaats** bewaart een in een hoek uitgewerkt lavabo-ensemble met een massieve hardstenen lavabo, met eronder een houten kastje, beide uitgewerkt in een gebogen vorm. Rechts bevindt zich de ingewerkte armpomp, voorzien van twee metalen zwengels. De zuidwand van de wasplaats bewaart een houten wandensemble met de deur tot de kelder en vaste elementen, beide geopend met panelen in structuurglas. Ook de deur in de westwand, die vroeger toegang verleende tot de linnenkamer, is gelijkaardig uitgewerkt, net zoals de deur tot de vroegere keuken (oostwand).

2.3.3.3. Bovenverdiepingen

De bovenverdiepingen zijn met zorg afgewerkt. De vloeren zijn integraal voorzien van een bewaarde houten plankenvloer. De muren en plafonds zijn bepleisterd; op de overlopen en in de traphal wordt de wandafwerking met simili-pierre doorgetrokken, maar deze is plaatselijk overschilderd. Ook op deze niveaus is al het houten binnenschrijnwerk bewaard. Op de eerste verdieping zijn de houten deuren naar de kamers gevat in een houten omlijsting en net als beneden van decoratieve glas-in-loodpanelen voorzien. De uitwerking van het glas in lood is wel geometrischer qua vormgeving. De deuren tot de functionele, sanitaire vertrekken worden verlicht met panelen in structuurglas. Dit is ook het geval voor de kamers op de bovenste verdieping. Op de bovenverdiepingen zijn eveneens originele lichtarmaturen en lichtschakelaars aanwezig.

Op het eerste tussenniveau bevindt zich in de achterbouw de vroegere naaikamer, toegankelijk via een dubbele deur ingevuld met glas in lood. De ruimte bewaart een marmeren schouw. Deze schouw en de andere schouwen op de eerste verdieping hebben in tegenstelling tot beneden een eerder klassieke vormgeving in neostijl. Op het tussenniveau is ook een kleine sanitaire ruimte aanwezig met een lavabo en toilet en bewaarde witte betegeling, toegankelijk via een dubbele, maar gedeeltelijk vaste deurpartij die verlicht wordt met deurpanelen in structuurglas. De originele houten trap leidt tot de overloop op de eerste verdieping, die visueel wordt vergroot door een op maat gemaakte, grote spiegel naast de deur op de overloop ter hoogte van de trap. In het verdere gedeelte van de overloop bevindt zich een grote ingemaakte kast. De kast heeft een vierledige structuur met drie kastdeuren en rechts is hierin de deur ingewerkt naar de badkamer aan de achterzijde van de woning. In de bovenbouw van de kast zijn nog vier kleinere kastjes voorzien. Op de overloop geven drie slaapkamers uit.

De badkamer bewaart de originele wandafwerking met vierkante witte tegels. Ook bewaard zijn het bad, bidet, toilet en de marmeren, dubbele lavabotafel op smalle metalen poten, bovenaan voorzien van een glazen legblad en spiegel, geflankeerd door metalen bekerhouders. Vanuit de badkamer, en eveneens toegankelijk vanaf de overloop, bevindt zich aan de tuinzijde een slaapkamer met monumentale, neobarokke schouw in donkere marmersoorten, voorzien van een klassieke opbouw met fries boven, ondersteund door zuilen. Centraal is de schouw voorzien van decoratief koperwerk met florale motieven. De twee slaapkamers aan de straatzijde zijn onderling met elkaar verbonden en bewaren eveneens een kleurrijke marmeren schouw in neostijl.

Op het volgende tussenniveau is nog een sanitaire ruimte voorzien. Dit kamertje is voorzien van een betegelde lambrisering; het sanitair is recenter. Ook op de tweede verdieping wordt de overloop visueel vergroot door middel van een op maat gemaakte spiegel. Er bevindt zich hier ook een grote ingemaakte kast, identiek aan deze op de eerste verdieping. De twee slaapkamers aan de straatkant bewaren sobere, maar verzorgd

uitgewerkte houten schouwen. De zolderruimte leidt via een trap tot een tussenniveau onder de dakkap. Het dak is vernieuwd en geïsoleerd.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens meerdere plaatsbezoeken op 24 oktober 2024 en 3 juni 2025. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevindt het gebouw zich in goede bouwfysische toestand. Een aantal scheuren in gevel en interieur wijzen op differentiële zettingen.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Onroerend Erfgoed:

Burgerhuis De Coutere-Plas is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed als 'Burgerhuis in art deco' onder ID130125 (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/130125>). Langs de Tolpoortstraat, in de omgeving van het huis, bevinden zich nog een aantal bewaarde 18de- tot 20ste-eeuwse woningen en sites, opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed.

Het burgerhuis is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone 'Historische stadskern van Deinze' (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11882>).

2.5.2. Omgeving:

Het pand is volgens het origineel gewestplan Oudenaarde, goedgekeurd op 24 februari 1977, gelegen in woongebied.

Het is gelegen binnen het definitief goedgekeurde provinciale RUP Afbakening kleinstedelijk gebied Deinze (RUP_40000_213_00002_00001), goedgekeurd op 6 april 2012.

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Situering binnen de oeuvres van de ontwerpers

Architect Jules Van den Hende (1873-1943) was met het burgerhuis De Coutere-Plas niet aan zijn proefstuk toe. Hij realiseerde een uitgebreid oeuvre in de eerste decennia van de 20ste eeuw, voornamelijk in de regio rond Gent.²⁶ Er zijn woningen van zijn hand gekend vanaf 1900 in een eigentijdse vormgeving met invloeden van de cottagestijl en de art nouveau. Eén van zijn bekendste werken, het Flandria Palace Hotel (1912) aan het Koningin Maria Hendrikaplein in Gent dat gebouwd werd voor de Gentse Wereldtentoonstelling van 1913, zette de toon voor zijn stijlkeuzes in het interbellum. De combinatie van elementen uit de beaux-artstraditie en gestileerde, eigentijdse motieven, zoals de florale toets in het omlopende bloemenfries, werd doorgetrokken naar het ontwerp in Deinze. In 1920 ontwierp hij de Grand Bazaar in de Gentse Veldstraat eveneens in proto-art-decostijl. In Deinze bevond zich langs de Tolpoortstraat nog een burgerhuis dat vermoedelijk door Van den Hende was ontworpen gezien de sterke gelijkenissen in de opbouw van de gevel in simili-pierre, gemarkeerd met erkers, en voorzien van florale accenten en een uitgewerkte rondboogdeur. Ook buiten Deinze trok Van den Hende

²⁶ Voor de uitgebreide biografie en het oeuvre van Jules Van den Hende, zie: <https://id.erfgoed.net/personen/5123>.

elementen van het burgerhuis De Coutere-Plas in andere ontwerpen door, die weliswaar veel minder rijk zijn uitgewerkt en gedecoreerd. Voor Albert D'Havé ontwierp hij in 1922 een woning aan de Tentoonstellingslaan in Gent, gekenmerkt door een verticaal geaccentueerde gevel in kunststeen met onder meer een gevelhoge erker, maar met enkel rond de deur een sobere florale decoratie. Het glas-in-loodraam in het bovenlicht van de deur lijkt sterk op dit in Deinze. Voor aannemer Robert Martiny ontwierp hij in 1923 een woning in Schaarbeek waar hij ook koos voor een gevel in simili-pierre, gedecoreerd met bas-reliëfs met plantenmotieven.²⁷ In de uiteindelijke uitvoering werd de decoratie beperkt tot de omlijsting van de rondboogdeur en de borstwering van de vensters, waardoor de invloed van de beaux-artsstijl sterker doorweegt. Het oeuvre van architect Van den Hende getuigt sterk van de toenmalige tijdsgeest die evolueerde naar meer geometrie en stileren in de decoratie. Hij wist een persoonlijke, herkenbare stijl te creëren door volop in te zetten op de kracht van een samensmelting tussen architectuur, beeldhouwkunst en kunstnijverheid, wat in burgerhuis De Coutere-Plas maximaal werd gerealiseerd.

Dit was ook te danken aan de Gentse **beeldhouwer Geo Verbanck** (1881-1961). Verbanck realiseerde als beeldhouwer en medailleur een erg omvangrijk oeuvre in diverse materialen, zoals hout, marmer, hard- en zandsteen, cement, metaal en ivoor.²⁸ Behalve driedimensionale beelden en bas-reliëfs ontwierp hij portretten en borstbeelden, penningen, grafmonumenten, en verschillende oorlogsgedenktekens en gedenkplaten. Hij vervaardigde ook sierkunst, zoals sierpanelen voor interieurs, sierelementen in metaal bijvoorbeeld voor radiators, maar ook inlegwerk in ivoor en houtsnijwerk. Verbanck had veel ervaring op het vlak van het integreren van beeldhouwkunst en architectuur. Hij werkte samen met sierkunstenaars, zoals Henri Thiery en Albert Van Kuyck, maar ook met talrijke architecten, zoals Valentin Vaerwyck en Jules Van den Hende. Met Vaerwyck maakte hij één van zijn bekendste publieke beelden, het Monument ter ere van de gebroeders Van Eyck uit 1913. Verbanck maakte zes grote beelden voor de portieken van het Gentse Flandria Palace Hotel van Van den Hende.²⁹ Verbanck en Van den Hende realiseerden samen het grafmonument voor Karel Hautman op het kerkhof van Ninove (1910), evenals verschillende oorlogsgedenktekens, namelijk in Lebbeke (1921), de Heerniswijk in Gent (1922) en Dendermonde (1924). Hun ontwerp uit 1921 voor een groot herdenkingsmonument op de Gentse Westerbegraafplaats werd niet geselecteerd.³⁰ Vanaf 1934 werkte hij vijf bas-reliëfs uit voor de hal van het Leuvense stadsschouwburg, eveneens op vraag van Van den Hende.

Verbanck was geen avant-gardist, maar was wel sterk betrokken bij de eigentijdse ontwikkelingen. Zijn beelden getuigen van realisme, gevoeligheid en harmonie. Hij is gekend voor zijn beelden van jonge vrouwen en kinderen. Ook de bas-reliëfs in Deinze met de uitbeelding van kinderen, een gezin met twee kinderen en een vrouwelijk naakt tussen putti, zijn hiervoor representatief. Andere thema's die vaak terugkomen in het werk van Verbanck, namelijk de klassieke mythologie en een interesse voor dans en beweging, komen samen in de uitbeelding van een dansende faun op de metalen radiatorkasten in de inkomhal. Hoewel niet gesigneerd vertonen ze sterke gelijkenissen met bronzen reliëfs van Verbanck, zoals deze die deel uitmaakten van het ensemble dat hij samen met de Kortrijkse Meubelwerkstede van de gebroeders De Coene realiseerde voor de *Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes* in 1925 in Parijs, waarvan de naam aan de basis lag van de art deco. Later in het interbellum zou Verbanck evolueren naar een meer gestileerde, hoekige vormgeving eigen aan de art deco.

Zowel Jules Van den Hende als Geo Verbanck waren betrokken bij de **kunstkring Kunst en Kennis**. Deze vereniging, gesticht in 1896, groepeerde leerlingen en oud-leerlingen

²⁷ URBAN BRUSSELS 2012-2013: *Ernest Cambierlaan 24, Schaarbeek* [online], https://monument.heritage.brussels/nl/Schaarbeek/Ernest_Cambierlaan/24/21931 (geraadpleegd op 27 juni 2025).

²⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2025: *Geo Verbanck* [online], <https://id.erfgoed.net/personen/6125> (geraadpleegd op 27 juni 2025).

²⁹ DEMEY A. en LAUTE R. 2024: *Geo Verbanck: 1881-1961*, Gent, 82.

³⁰ DEMEY A. en LAUTE R. 2024: *Geo Verbanck: 1881-1961*, Gent, 112.

van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent. De kring wilde de teken-, schilder- en beeldhouwkunst onder haar leden stimuleren door onder meer prijskampen, tentoonstellingen, kunstreizen en voordrachten te organiseren. 'Tekenaar' Van den Hende was al in het oprichtingsjaar één van de bestuursleden.³¹ Hij nam ook deel aan de eerste openbare tentoonstelling die Kunst en Kennis organiseerde in 1898 en exposeerde er een ontwerp van een 'statie te Auderghem bij Brussel'.³² Hoewel er op die eerste tentoonstelling al aandacht was voor decoratieve en toegepaste kunsten, is het vooral vanaf de volgende in 1899 dat de kring volop inzette op het tonen van verschillende vormen van kunstnijverheid. Geo Verbanck nam in 1907 voor het eerst deel aan een tentoonstelling.³³ Hij exposeerde er beelden en studies in plaaster, steen en hout. Hij nam aan nog talrijke tentoonstellingen van de kring deel en zou later ook het bestuur vervoegen als ondervoorzitter.

In het drukwerk van de kring Kunst en Kennis werd vaak gebruik gemaakt van een wapenschild. Dit schild verwijst naar een kunstenaarswapen dat teruggaat tot de middeleeuwen en door schildersgilden als wapen werd gehanteerd.³⁴ Het wapen werd later gebruikt door verenigingen en beroepsgroeperingen die zich niet enkel met schilder- en tekenkunst bezighielden, maar ook met toegepaste kunst en kunstnijverheid. Het wapen bestaat uit drie kleinere zilveren of witte schilden binnen een groot rood of blauw schild. Geo Verbanck beeldde het wapen af op het Monument voor de Gebroeders Van Eyck (1913), maar het is dus ook terug te vinden in de inkomhal van de woning in Deinze. Aangezien Kunst en Kennis een belangrijk netwerk van ontwerpers en uitvoerders samenbracht tijdens haar evenementen en tentoonstellingen, kan verondersteld worden dat dit ook leidde tot samenwerking tussen leden bij diverse opdrachten.

Van **tuinarchitect Henri Bourgeois-Burvenich** (1886-?) is het oeuvre slecht gekend. Via zijn echtgenote Hélène Burvenich is hij verwant aan de bekende, uit Deinze afkomstige tuinbouwkundige Frederik Burvenich.³⁵ Hij was gevestigd in Gentbrugge, waar zijn schoonfamilie een gereputeerde plantenkwekerij bezat. Op latere leeftijd werd Henri Bourgeois directeur van de Groendienst van de stad Gent. Voorlopig zijn slechts enkele private realisaties van zijn hand zijn bekend, waaronder de tuin bij de Villa Ter Elst in Waregem.³⁶ Zijn ontwerpen worden gekenmerkt door een neoklassieke stijl met parterres ingevuld met bloemperken en snoeivormen en zoeken aansluiting bij de art-decotendensen die tijdens het interbellum ook in de tuinarchitectuur voelbaar worden.

3.2. Evaluatie van de erfgoedwaarden

3.2.1. Architecturale waarde

De woning van zijdefabrikant De Coutere-Plas is een herkenbaar en gaaf bewaard voorbeeld van een burgerhuis in vroege art-decostijl of zogenaamde proto art deco. Een dergelijk totaalconcept in deze stijl met een sterke ensemblewaarde tussen exterieur en interieur is erg zeldzaam in een kleinstedelijke context. Het burgerhuis is gebouwd omstreeks 1920 naar een ontwerp van de Gentse architect Jules Van den Hende, voor de uitvoering bijgestaan door beeldhouwer Geo Verbanck. Bij de woning hoorde een neoklassieke tuinaanleg naar ontwerp van tuinarchitect Henri Bourgeois-Burvenich uit 1923.

³¹ Universiteitsbibliotheek Gent, Ephemera, Kunst en Kennis.

³² S.N. 1898: *Kunst en kennis: maatschappij van oud-leerlingen en leerlingen der Koninklijke academie van schoone kunsten in Gent*, Gent.

³³ S.N. 1927: *Kunst en Kennis, Gent - Gand, Jubeluitgave bij het dertig jarig bestaan van den Kring*, Gent, 54.

³⁴ S.N. 2020: *Künstlerwappen* [online], <https://www.heraldik-wiki.de/wiki/Künstlerwappen> (geraadpleegd op 20 oktober 2025).

³⁵ Voor de beperkte biografie en het oeuvre van Henri Bourgeois-Burvenich, zie: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/personen/7908>.

³⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2025: *Vijfseweg 21, Waregem* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/207710> (geraadpleegd op 27 juni 2025).

Kenmerkend voor de proto art deco is de eerder klassiek opgebouwde gevel afgewerkt met simili-pierre voorzien van een uitbundige decoratie. Fauna en flora komen terug in het fries dat de gevel aflijnt, in de borstwering van de vensters en in de opvallende omlijsting van de deurpartij. Het decoratief programma verwijst naar het beroep van de bouwheer als zijdefabrikant.

Exterieur en interieur vinden een evenwicht tussen het monumentale en decoratieve karakter van de beaux-artsstijl en de meer gestileerde en moderne vormgeving van de art deco. Uitgesproken art-decovormgeving is onder meer te zien in het geometrisch glas-inloodraam van de toegangsdeur met het motief van de opkomende zon en in de uitbeelding van een faun op de metalen radiatorkasten in de inkomhal. Ook de diverse, rijkelijke materiaalkeuzes met onder meer het gebruik van kleurrijke marmers, glas in lood en metaal, ademen de geest van de art deco.

Burgerhuis De Coutere-Plas getuigt zo van de toenmalige stijlvoorkeuren en de geleidelijke evolutie naar geometrie en stilering in de decoratie. Dit is ook kenmerkend voor het oeuvre van architect Jules Van den Hende. Het Flandria Palace Hotel in Gent uit 1912 is zijn bekendste ontwerp. Hij combineerde daar de beaux-artstraditie met gestileerde, eigentijdse en florale motieven, wat rond 1920 resulteerde in enkele ontwerpen in proto art deco. Het burgerhuis in Deinze is hier het meest rijkelijk uitgewerkte voorbeeld van. De samensmelting tussen architectuur, beeldhouwkunst en kunstnijverheid was essentieel voor de persoonlijke, herkenbare stijl van Jules Van den Hende. Opvallend is ook het progressieve ontwerp met een centraal-radiale compositie met de grote ronde eetkamer als het hart van de woning. Deze dynamische indeling werd doorgetrokken in de vormgeving van deuren en erkers met gebogen vormen.

Het burgerhuis is daarnaast een gaaf tijdsdocument van een interbellumwoning met een uitzonderlijk, integraal bewaard interieur, dat gaat van de afwerking van vloeren, wanden, trappen en schrijnwerk, tot alle details van de afwerking én inrichting, inclusief bewaard vast meubilair, marmeren schouwen, lichtschakelaars en -armaturen, en zelfs de originele badkamerinrichting.

3.2.2. Artistieke waarde

Het vakmanschap van het ontwerp en de verfijning in de afwerking van exterieur en interieur wijzen op een sterke band tussen de opdrachtgever, de architect en de uitvoerders. Dit kadert ook in de toenmalige institutionele verwevenheid tussen architectuur en kunstambacht, die werd aangestuurd vanuit het architectuuronderwijs en leidde tot tal van verenigingen van kunstenaars en architecten. In de inkomhal van het burgerhuis De Coutere-Plas brachten de uitvoerders het kunstambacht onder de aandacht door de uitbeelding van een wapenschild dat verwijst naar de kunsten en gehanteerd werd door verenigingen die zich met kunst en kunstnijverheid bezighielden, zoals de Gentse kring Kunst en Kennis. Deze kunstkring verenigde oud-leerlingen en leerlingen van de Gentse academie. Van den Hende en Verbanck waren hier beide actief bij betrokken.

Uit de keuze voor luxueuze materialen, verschillende vormen van kunstnijverheid en een rijkelijke decoratie die onlosmakelijk verbonden is met de zijdenijverheid, blijkt dat het huis gezien werd als een statussymbool. De straatgevel in simili-pierre getuigt van een uitzonderlijke hoge materiaaltechnische en artistieke kwaliteit. De decoratieve afwerking omvat florale ornamenten van de bladeren en de vruchten van de witte moerbeï - het voedsel van de zijderups -, maar ook in de faunistische uitbeeldingen van zijderupsen, poppen en vlinders wordt het proces van de zijdeteelt geïllustreerd. Dit wordt radicaal doorgetrokken in de representatieve ruimtes van het interieur. De gevoeligheid en het artistieke en technische vakmanschap van de bas-reliëfs van Geo Verbanck en bij uitbreiding alle decoratieve interieurelementen in simili-pierre, hout, metaal, mozaïek en glas, versterken de kracht van de architectuur. De voorstellingen zijn representatief voor de realistische, harmonieuze stijl van Verbanck en voor zijn veelzijdigheid. Zijn geliefde thema's komen aan bod, namelijk jonge vrouwen en kinderen, de klassieke mythologie en beweging. In de inkomhal beelden de rijk uitgewerkte mozaïekvloer en decoratieve elementen op de wanden de evolutie van rups tot vlinder uit, aangevuld met attributen uit

de zijdeproductie. De kachel in de grote ronde eetkamer beeldt een verpoppende zijdevlinder uit.

3.2.3. Historische waarde

Het burgerhuis gebouwd voor zijdefabrikant De Coutere-Plas is een zeldzame getuige van de zijdenijverheid in Vlaanderen, waarvan er vandaag amper nog restanten zijn. Zijde is een kostbare, natuurlijke stof, geweven met draden die worden gewonnen uit de cocons die de zijderupsen spinnen als bescherming tijdens hun transformatie tot vlinder (*Bombyx mori*). De verse bladeren van de witte moerbeï (*Morus alba*) zijn hierbij essentieel als voedsel van de zijderupsen. In de Nederlanden vond de echte doorbraak plaats in de 19de eeuw. De teelt van moerbeï werd gestimuleerd en men zag in de zijdenijverheid een mogelijke oplossing om de slechte werkomstandigheden in Oost- en West-Vlaamse industriesteden te verbeteren. Op 14 februari 1848 werd door Joseph Ricard voor het eerst zijde geweven in Deinze. Lokale zijdewevers bouwden de nijverheid verder uit en zorgden ervoor dat Deinze tot in de eerste helft van de 20ste eeuw het belangrijkste centrum van de zijdenijverheid in Vlaanderen was.

De familie De Coutere-Plas was actief in zo'n familiebedrijf dat teruggaat tot de opkomst van de zijdenijverheid in Deinze, eerst onder leiding van de families Roelens en Van Landeghem. In 1874 registreerde het kadaster op de huidige locatie een handzijdeweaverij met een woonhuis, tuin en boomgaard. Onder Emiel Justin Honoré François De Coutere vond in 1905 een grootschalige vergroting en modernisering van de zijdeweaverij plaats tot een stoomweaverij. Familie De Coutere-Plas liet in 1920 deze woning bouwen als directeurswoning bij de weaverij in de achterbouw. De woning was een visitekaartje voor het bedrijf en de bouwheer. De dynamische planindeling van de woning met een imposante inkomhal en een grote ronde eetkamer was gericht op representatie en ondersteunde ook professionele doeleinden, zoals het ontvangen van klanten of investeerders. Tot vandaag is de woning een levendige illustratie van de teelt en het productieproces van zijde, dankzij de rijkelijke afwerking van het exterieur en interieur met talrijke verwijzingen naar de zijdeproductie.

3.3. Keuze van het type bescherming

Burgerhuis De Coutere-Plas wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoeederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Het voorliggend beschermingsvoorstel omvat een bescherming als monument omwille van de ensemblewaarde van de woning, die getuigt van een hoge afwerkingsgraad in exterieur en interieur. De samenhang in de decoratieve afwerking van de gevels en het interieur met bewaarde aankleding, diverse vormen van kunstnijverheid en vast meubilair vormen een totaal kunstwerk.

3.4. Afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Het voorliggend beschermingsvoorstel omvat het volledige perceel waarop het burgerhuis De Coutere-Plas gelegen is. De bescherming betreft zowel het exterieur als de interieurafwerking en vaste aankleding. Ook inbegrepen in de afbakening is de koer bij de woning en de bewaarde muur van de fabriekshal, op de grens met het perceel van het burgerhuis, die nog bepalend is voor de tuin.

Aan de achterzijde van het huis gebeurden verder aanpassingen en de tuinzone werd verstoord door een recentere uitbreiding van de woning.

De ten noorden gelegen fabriekshal van de voormalige weverij (perceel 621X) en de woning Tolpoortstraat 41 (perceel 626F), die mogelijk dienstdeed als portierswoning en een doorgang heeft naar het nijverheidsgebouw, zijn ingrijpend verbouwd en behoren niet tot de afbakening van de bescherming.

4. BEHEERSVISIE

4.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

4.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goede huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

4.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van

gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelte inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

5. BRONNEN

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Leggers Deinze, afdeling I, artikels 179, 358, 516, 1051, 1064, 1574, 2097, 2216.

Kadasterarchief Oost-Vlaanderen, Mutatieschetsen Deinze, afdeling I, 1839/11, 1874/15, 1882/16, 1905/11, 1921/45, 1953/65, 1988/40.

Privéarchief eigenaar, tuin, inrichtingsplan, Henri Bourgeois-Burvenich, Gentbrugge 25 september 1923.

Privéarchief eigenaar, woning, blauwdrukken van de grondplannen, J. Van den Hende, Gent 30 november 1920.

BAERT G.P. 1949: *De Zijdeweaver te Deinze*, Bijdragen tot de geschiedenis der Stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde XVI, 7-95.

DEMEY A. en LAUTE R. 2024: *Geo Verbanck: 1881-1961*, Gent.

HIMPE K. en VAN DIJCK M. 2024: *Du mûrier au bas de soie, la culture sérielle en Belgique, 1700-1940*, in: GIUSTI M.A. en MORILLA-ALCAZAR J.-M. (eds.), *Trame di seta nel paesaggio europeo*, Firenze, 271-279.

KEYMEULEN W. 2007: *De gouden moerbeï, over de beste bes en een vraatzuchtige rups, vroeger en nu*, Aalst.

S.N. 1927: *Kunst en Kennis, Gent - Gand, Jubeluitgave bij het dertig jarig bestaan van den Kring*, Gent.

S.N. 2007: Burgerwoning Tolpoortstraat 43, in: BAUTERS L. (red.), JONCKHEERE W. (red.) en VAN BEVERSLUYS G. (red.), *Open monumentendag 9 september 2007, toon me waar je woont, in Deinze of in Bachte*, Deinze.

S.N. 2007: Stadswoning met allure, Deinze, in: CORNET P. (red.), DE VRIESE S. (red.) en MOTMANS K. (red.), *WONEN in toen en nu, 22 keer binnenkijken*, Gent, 110.

VAN DEN ABEELE 1935: *Het ontstaan der zijdenijverheid in de stad Deinze: 1847-1862*, Gent.

VERBANCK K. 1999: *Geo Verbanck*, Oostende.

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2025: *Geo Verbanck* [online], <https://id.erfgoed.net/personen/6125> (geraadpleegd op 27 juni 2025).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2025: *Jules Van den Hende* [online], <https://id.erfgoed.net/personen/5123> (geraadpleegd op 27 juni 2025).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2025: *H. Bourgeois-Burvenich* [online], <https://id.erfgoed.net/personen/5908> (geraadpleegd op 27 juni 2025).

Informatie verkregen van de eigenaar (24 oktober 2024, 3 juni en 10 juli 2025).

6. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

6.1. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals oudere foto's, kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

6.2. Cultuurgoederen

Het voor bescherming voorgedragen cultuurgoed is in een afzonderlijke bijlage bij het ministerieel besluit opgenomen (bijlage 3). Deze bijlage bevat zowel een olijsting van het cultuurgoed, een beschrijving, als een motivatie.